

MAGYAR IZRAELITA,

hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhozhordással, vidékre postai szét- küldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Ujtér 2-dik szám, 2-ik emelet. Kiadó hivatal: Lipótvárosi templomtér 6 sz.</p>	<p>Megjelenik minden pénteken egy egész íven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjra fölül egy fél hasábos petsitor után 3 kr. számítatik.</p>
---	--	--

Vallástörténelmi elmékedések a zsidó- gyűlölet felett.

II.

Honnan történt tehát az, hogy egyszersmind a mahomedánok is égő gyűlölettel viseltettek eleitől fogva a zsidók iránt?

Midőn Mahomed nagy missióját a világgal tudatná, azon „fölkentnek“ akart volna tartatni, ki a patriarchák utódainak már ős időkben ígérve volt. Égett tehát a kivánságtól, miszerint a zsidók számára, ama világi hatalmat és társadalmi tulsulyt kivivja, melyet prófétáink nekik jósolának vala. Mahomed el volt határozva, hogy Messiásként minden hadi tehetségét, vallási buzgalmát és győzelmi hős karát a zsidók javára fordítandja, kik akkor nagy számmal éltek Arabiában. Ámde a zsidók úgy gondolkoztak, miként a Messiásnak nem Ismael, hanem Izsáktól kellend majdan származnia, s egyáltalán semmi hajlamot sem mutattak arra, miszerint a szolgáló ivadéka által a törzsanya fiát rangjától megfosztassák. Az arabiai zsidóknál tehát minden ígéret, minden kecssegítés kárba vezett. Mi maradt tehát a visszautasított, majdnem kigunyolt Mahomed számára más egyéb hátra, mint saját népéhez fordulni? A konok törzseket, kik a rábészülés hatalmának engedni nem akartak, durva erőszakkal kellend meghajtani. A zsidók, kik őt Messiásnak elismerni nem akarták, hadd ismerjék meg benne a hódítót. S a harc, mely most a zsidók s Mahomed követői közt kitört, hosszantartó s véres volt. Mentül makacsabban szegültek ellene a zsidók az új próféta igényeinek, annál elkeseredettebbekké lőnek tervei ellenök, s nem egy Surah (koránbeli fejezett) potytyant le aközben az égből, megmérgezve a száundékai merész ellenszegülői ellen táplált gyűlölettel, melyek későbbben a hitetlenek nagy szerencsétlenségére az új törvénykönyvbe beleigtattak. Végre a kocka Mahomed részére dőlt el. De a harc sokkal tovább tartott, az eredmény sokkal többször volt kockázatva, semmint boszutól égő lelkében a legsötétebb gondolatok s a legkomorabb rajongás nem támadtak volna, melyeket követeinek szívébe is lassanként becsöpögtetni el nem mulaszthatott, — s halála, melyet egy zsidó nő fondorkodása folytán keletkezettnek állítottak, ki szerencsétlen törzsének megboszulójaként lépett volna fel, még inkább növelte az új felekezet gyűlöletét a vélt gyilkosnak népe iránt.

Lassanként győzelemről győzelemre szállt az izlam. Syria és Egyiptom elestek. Ez országok keresztyén lakosai csakhamar hódoltak új uralkodók új vallásának. A keresztyénség azonban elég ideig állott volt fenn azon vidékeken, hogy a zsidógyűlölet pogány formáját azon keresztyénébe átalakíthatta, melyről már említést tettünk. A zsidók iránti előítélet tehát — hogy geologiai példával éljünk, — három rétegben rakódott le: Legalul, s mintegy alap gyanánt fektűdt a pogány, e fölött a keresztyén, s legfölül most a mahomedán; e három réteg nemsokára egybekeverődött, minden irány felé áthatotta egymást, s így egy egyformán veszedelmes tömeget képeztek.

Perzsiának a mahomedánismusra áttért népeisége sem viseltetett máskülönbén a zsidók iránt. Zoroaster hite, mely most Indiába való száműzetése után, ott oly igénytelenül veszi ki magát, Perzsiában uralkodásakor, nem kevésbé rajongó volt. Perzsiari rajongás volt az, mely a zsidó iskolákat az Euphrates mellett bezáratta, a zsidóság tanítóit kegyetlenül üldözte s Dávid családjának, melyben a „száműzöttek fejének“ méltósága sok nemzedéken át fentartotta magát, majdnem minden ivadékat kiirtotta. S csakugyan, midőn a próféta hívei Perzsiába behatottak, az országot a papok üldözésvágya következtében iszonyu zavarban találták, úgy hogy majdnem a zsidók megmentőiként jelentek meg ott. De idővel itt is egybeolvadt a mahomedán rajongás perzsiari gyűlölettel, s ez szülte azon borzasztó zsidóüldözéseket, melyek a külön időbeli utazók által oly meghatóan eseteltettek.

S ezennel bezárjuk az emberiség története legszomorubb fejezetének szomorú vázlatát, s bár kielégítette volna ez általunk kísérelt megoldás a bölcselöti buvárt, vagy se, annyit mindenesetre érzünk, hogy a moralista e fejtegetésünkkel korántsem elégedhetik meg, Miért kellett az emberi léleknek olyannak teremtetnie — kérdi magát a moralista, — hogy benne ez iszonyu kettős viadalnak létrejönnie kellett? Miért rendeztettek az emberiség ügyei a gondviselés által olyképen, hogy az ily viaskodásban az egyik félnek annyi physical ereje legyen, miszerint csapásait óriási súlyjal intézhesse, miglen ellenfele oly gyöngye, hogy csak egyetlen vágását is feltartani képtelen? S minő cél éretett el azáltal, hogy az erősebb fél áldozatainak oly súlyosan s oly sokáig szenvedniök kellett? Őszintén bevalljuk, hogy a két első kérdésre feleletet nem tudunk; azon sorába tartoznak a kérdéseknek, melyek az emberi szellemet, mióta argumálni kezdett, sokat elfoglaltattak. Ép oly joggal lehet

(Folytatás.)

kérdezni, valljon miért született ez nyomoru viskóban, amaz pedig fényes uri kastélyban; mért kell ennek teljes életében nyomorral s inséggel küszködnie, kitéve a vétek és bűn minden kísértéseinek, hogy végre annak kezéből vegye elítéltetését, ki kedvező viszonyok közt, a romlással érintségbe sem jött, kit kedvező sorsa a gonosz minden csábjaitól megóvva, birói székre emelt, míg, ha az előbbenivel hason tolvajfészekben látott volna napvilágot, bizonyára épen úgy mint az, s tán még mélyebben sülyedt volna a bűn posványába?! Sőt kérdéseinket még az alábbvaló teremtményekre is ki terjeszthetnők, s kérhetnénk felvilágosítást az iránt, valljon mért van a farkas akként teremtvé, hogy magát hussal táplálja, míg e bárány oly védtelenül áll, mintha csak azért volna, hogy a ragadozó vadnak könnyű martalékul szolgáljon? Valljuk csak meg, hogy itt oly rejtély áll előttünk, melyet emberi ész képtelen megfejtteni. Meg kell nyugodnunk az isteni bölcseségben, mely bizonyára ezen az örök jóssággal látszólagos ellentétben álló tüneményeket kiegyenlíteni tudja. De ha meg vagyunk győződve arról, hogy a teremtés körül kifejtett isteni szándék, bárminő is legyen az, csak a természetben uralkodó törvényrendszer nyomán érhető el, akkor az utóbbi kérdés megfejtése, sem fog többé oly nehéznek látszani.

Általában tapasztaljuk, miként mind a physikai mind a moralis életben gyakran ellentétes elvek küzdelmére van szükség, hogy valami határozott rend megállapításáért, azon összhang, melynek világait az összes természetben bámuljuk. Ép így hangzik össze az értelmes világ feletti isteni kormánynyal az is, hogy a zsidóság és pogányság közt heves küzdelem támadt. A moralis javulás csak lassankint s lépvést érhető el s legtöbbszörre hosszúság, kemény küzdelmek eredménye. Egy igazság sem tudott vértanu nélkül érvényre jutni, s az emberek csak akkor irányozzák szemeiket az új igazság felé, ha vértanuk már áldozatul estek. Ezért volt szükség egy mártyr népre is, mely moralis meggyőződéséért minden physikai kint s gyötrelmet türelmesen elviselt, mely a többi vértanuknak az igazságérti szilárd elszántság magasztos példáját adá, mely tényleg bebizonyította, miként a nyers erő nem képes erkölcsi meggyőződést megsemmisíteni. És e mártyrnép mi vagyunk, melynek mártysága nem vala eredmény nélküli. A szenvedések hossza, tartama s nagyságának arányához képest, annak gyümölcseit is arattuk. Ezen öntudat szolgáljon vigasztalásunkra.

Alig egy századja még, s minden sötét volt, egy reménység sem derengett át a homályos fellegeken. Ma már az isteni határozat egy kielégítő része leplezetlenül fekszik előttünk. Vallási tekintetben győzelmesen indult ki Izrael kitaratása. A földkerekség népei, ha szóval nem is, de bebizonyítják nagyobb türelmességök s az üldözések alábbhagyása által, hogy irántunk való érzelmeik diéséretesen javultak. Az úr naponta keskenyebbé válik s lelkün reményteljesen csügg azon hiten, miként a legkeményebb tusát kiállott zsidóság egy szebb jövőben bölcses kárpótlást találand a bánatos, szomorú multért.

Tudositás a pesti kir. izr. tanító-képezde első három évről, három nevelészetű cikk s egy önálló dallal, kiadja Lederer A. képezdei tanár és minta-főtanodai igazgató.

Már birálatunk első felében kijelentettük, mikép nézetünk szerint maga a cikk fölírata eléggé mutat ennek laza tartalmára. — Három tudományt, minő a sz. írás, természettudomány és történelem, melyek az emberi tudalom csaknem egész birodalmát magukban foglalják, a neveléstan vezérszálaiul kitűzni, már annyira magán hordja az tires szóhalmozás bélyegét, hogy annak indokolása előttünk egészen fölöslegesnek látszik. — Azonban, nehogy az elhamarkodás vádját magunkra vonjuk, lássuk, mit mond Lederer ur a szóban forgó nevelészetű cikkben. Hátha eredetileg mond, vagy valamely régi eszmének ad új fordulatot? Talán ki is fogja mutatni azt, miként a nevelő, illetőleg tanító e három tudományból mint a nevelés és oktatás egyetemes szempontjából mindig kiindulhat, vagy ellenkezőleg a nevelés- és oktatásban követendő eljárást azokra vissza vezetheti? — Hogy ez iránt a t. olvasónak teljes bizonyosságot szerezzünk, cikkirő saját szavait idézzük, melyekben maga kijelenti, mi legyen a cikk célja.

„Kísérletünknek“ — ugymond — „az leendő egyetemes célja, ezen három lelki tápszer neveléstanilag képző erejét vizsgálni és kimutatni, miszerint ezen három tudomány tanulmányozása által a tanító nem csak általánosan vett emberi miveltségét gyarapítja s ennek következtében hivatásában tökélesbül, hanem még nevelési tapintatát és tanítási érületét is kifejti, növeszti és módszeres oktatási képességét is nemesbitve fejleszti.“ —

Valóban, roppant ész kell ahhoz, hogy kimutassuk, miszerint a tanító, a ki ezen három tudományt tanulmányozza, miveltségét gyarapítja, hivatásában tökélesbül, nevelési tapintatát kifejti és oktatási képességét fejleszti! Ily módon Lederer ur kereskedelmi cikket is irhatott volna, hogy kimutassa, mikép a kereskedő, ki a kereskedés útján évenként sok száz ezer forintot nyer, vagyonát gyarapítja, kereskedői hivatásában tökélesbül, üzérsergi tapintatát kifejti és üzleti képességét fejleszti!

Ha már ezen állítás magában is nevetséges, mégis, minthogy már hozzá fogtunk, látni akarjuk, mily érvekkel támogatja L. ur elmélkedéseit.

„Az emberi lény ismeretére nézve“ — ugymond — „a népek és nagy szellemek különböző véleményűek valának!“ — Fölsorolván valahány bölcsész ebbeli véleményét, L. ur roppant számu ismerőseit mutatja be a régi, középkori és újabb bölcsészeti világából. — Kár, hogy ez alkalommal az ismeretes „ecce hominem Platonis“t kihagyta, mert ez által L. ur a latin nyelv tudását is ékesen kitüntethette volna, miről a „Tudositás“ több helyén az olvasót biztosítani törekszik. — „A biblia ellenben“ — így folytatja — „már évezredek óta hirdeti(!) az emberiségnek.“ A z u t á n (?) mondá az Isten: Teremtünk embert a mi ábrázatunkra és a mi hasonlatosságunkra. F. 1. 26. Továbbá azt mondja: Szentek legyetek mert én uratok Istentek szent vagyok, M. III. 19. 2. — Ha az idéztek versek elseje, az emberi lény megismerhetőségére alkalmazható is, a második e célra való fölhasználhatóságát merő pesetelnek mondjuk, mit azonban csak az képes fölfogni, ki a sz. írás exegeticában L. urnál vett oktatást. „Asz. írás, — mondja továbbá L. ur, — még a paedagogicus elveknek nagy tárt tartalmazza, mely a ne-

velő ebbeli tudományát gyarapítja (sic!) E tárból csak néhányat akarunk a tisztelt olvasóval, ki netalán a „Tudósítás“ birtokában nincsen, példaként közölni, hogy azokból a többire következtethessen. — „Mikor téged a te fiad kérdend, mondván: mi ez? azt mondjad neki.“ stb. M. II. 13. 14. Kérjük L. urat. hol fekszik e versben a paedagogicus elv? Talán abban, hogy az atyának a fiu kérdésére felelnie kell? — „Én megbüntetem az atyáknak vétkeit, a fiakban harmad és negyed iziglen“ M. II. 20. Ebben sem vagyunk képesek föllelni a paedagogicus elvet. Ugy látszik, valahol csak L. ur ezeket a neveket „atya“ még „fiu“ látá, azt mind paedagogicus elvnek tartja. De akkor, miért nem idézi inkább a mindenki előtt ismeretes וישננה לבניך -t, mely szerint nem elég, hogy a tanok csak úgy hadonászva, hanem nézletileg is előadassanak, hogy a gyermek szívére és elméjére kellő benyomást gyakoroljanak. — „Ne vond el a gyermektől a sanyargatást“ stb. Pld. XXIII. 13. 14. No! ebben már nemcsak L. ur, hanem mi is nevelési tételt találunk. De miért mondja L. ur מוסר -t, „sanyargatásnak“? Igaz, hogy Károlyi Gáspár is, kinek fordításából, mint látni fogjuk, Lederer ur a hibákat kiszemlélte, a helyeset pedig megveté — szintén így fordítja. De állítani merjük, hogy minden zsidó, ki a héber nyelvet csak chedert frequentáló korában is gyakorolta, mintegy öntudatlanul is — úgy szólván, érezni fogja, hogy e helyen a „sanyargatás“ a מוסר szónak sehogy sem felel meg. A következő versből, melyet L. ur is idéz, még inkább kiderül, hogy מוסר itt egyebet nem jelent, mint „fenyítés“. — „Az ő cselekedetiből ösmertesse meg magát a gyermek“ stb. Pld. XX. 11. Itt L. ur megint K. Gáspárt követvén, a héber ige-formának helytelen fölfogását árulja el! A futurum a példabeszédben, valamint a héber költői sz. könyvekben, általában a praesens indicativi gyanánt használtatik. Minélfogva kell, hogy „ösmerteti“ — vel fordítassék, miáltal pedig a vers értelme egészen megváltozik. — „Az ajtódon leselkedik a bűn“ stb. M. I. 4. 7. לפתח az ajtódon! — Ugyan honnan merithette ezt a fordítást L. ur? Kétkelünk benne, hogy van-e a pesti község fitanodájának harmadik osztályában tanulógyermek, ki nem tudná, hogy לפתח -ot nem lehet így fordítani! Miért nem követte L. ur itt K. Gáspárt, ki helyesen fordítja így: az — ajtó előtt? — עיר פרוצה -t ellenben L. ur. Verolit követvén megromlott (!) városnak mondja! — „A dolognak végét mindnyájan halljuk“ stb. Koh. 12. 15. A vers ekképeni fordítását és értelmezését csakugyan egészen eredetinek kell vallanunk! — Ugyan is L. ur נשמע -t futurumnak, הכל -t pedig pronomen personale-nek nézvén, szülte e monstrosus magyarázatot. Csodáljuk valóban mennyi következetesség fekszik gyakran az ignorantiaiban is! —

Eltekintvén a versek hibás fordításától, minek további folytatásával a t. olvasót untatni nem akarjuk, L. urat kérdeni bátorokunk, nem mondaná meg nekünk minő nevelészeti célt — vagy irányt következtet ő azokból? Minő alapelvekkel hasorlitja vagy azonosítja azokat és mily nevelési és oktatási eljárást vezet azokra vissza? Ha L. ur a sz. irát a nevelés vezérszavaként tüzi ki, mi azt várjuk tőle, hogy kimutatná, mikép a nevelő a sz. irás paedagogicus elveiből kiindulván, ugyanazon célt érheti el, mihez az előre haladt neveléstan elvei vezetnek vagy mikép egyik vagy másik nevelési vagy oktatási rend- és módszer már a sz. irásban, is feltalálható

habár csak körvonalozva a mi ugyan az ügyes tanítóinak, ki némi bibliai ismerettel bír, könnyen sikerülhet. De néhány a nevelésre vagy a szülék és gyermekeik közti viszonyra vonatkozó tantételnek péle-méle-féle felsorolása még korántsem nevezhető nevelészeti, annál kevésbé irányadó cikknek!

(Folytatása következik.)

A zsidó ügy Helvétiaiban.

(Fmt.) Csak a legközelebbi időben is ismételten volt alkalmunk t. olvasóinkat helvétiai hitfeleink helyzetével megismertetni; jelenleg az aargau i izraeliták ügye az, mely újból az alpesi köztársaság dolgaira viszi tollunkat.

Tájékozásul a többször elmondottakból ismételnünk annyit, miként az aargau i kanton törvényhozó testülete 1861-ik évi május hóban a kantonbeli izraelitákat a polgárjogokban részesítette. — Az ezen felindult ultramontanok azonban roppant agitatót idéztek fel a nép között, míg végre a törvényhozó testület határozatát általános népszavazás útján megdőnteniök sikerült.

Most a kanton nagytanácsa és kormánya tehát publicálja azon rendeleteket, melyek a mondott néphatározathoz képest az aargau i izraeliták pünkösdi királyságának végét vetik.

Az első okmány, a nagy tanács törvényrendelete következőleg hangzik: „Hogy végrehajtsák az 1862-ki május 15-én kelt, az izraelita községek organisatióját tárgyazó törvény tökéletes módosítását elrendelő néphatározat, határoztatik:

1. §. Az 1862-iki május 15-én kelt törvény a kantonbeli izraelita községek szervezéséről meg van szüntetve, és az oberndingeni és lengnaui izraelita testületek, valamint az ezen törvény értelmében újonnan választott izraelita községtanácsok, az alább megirt kivételekkel, ismét azon közjogállapotba térnek vissza, mely az ezen törvény keletkezése előtt fenállott, és ezennel ismét érvényeseknek nyilvánított külön rendeletek által az aargau i izraeliták számára meg van állapítva.“

„2. §. Az izraelita községtestületeknek megadatik előjáráságaik közvetlen választásának, valamint ezeknek a községi jegyzők választásának, ugy a községi vagyon kezelésének joga, az általános község szervezési törvény értelmében. Az izraelitáknak saját községi ügyeikbeni szavazatképessége szintén az alkotmány általános szabályai szerint határozandó meg.“

„3. §. Endingenen és Lengnaun kívül, a kanton községeiben tartózkodhatásra az aargau i izraelitáknak nincs többé a kormány engedélyére szükségük.“

„4. §. Szintugy esedik az 1809-iki május 5-én kelt törvény 6. §-ának értelmében megkivántatott különös házassági engedély az aargau i izraelita községtestületek tárgyainak számára. A két községtestület házassági ügyekben ugyanazzen ellenmondási joggal bír, melyet a községeknek az 1860-iki február 29-én kelt törvény biztosít.“

„5. §. E törvény foganatosításával a kormánytanács van megbizva.“

„Kelt Aargauban 1863-jk évi junius 27-én. A nagy tanács elnöke (aláírva) Baldinger Vilmos. A titkárok.“

A hivatalos lapok e törvény kapcsában következő kormányrendeletet tesznek közzé:

„Az aargai kanton kormánytanácsa rendeli:“

„1. A megelőző törvény azonnal érvényre lép, és egész terjedelmében végrehajtandó lesz. Különösen pedig az endingeni és lengnauai izraelita községtanácsok által az 1862. május 15-én kelt törvény hatálya alatt kiadott házassági engedélyek visszavonandók, és a régi mintázatok szerinti igazoló iratokkal kicserélendők.“

„2. Ezen törvény a törvénylap által kihirdetessék, nyilvánosan kiszégeztessék, és a törvénygyűjteménybe felvéttessék.“

„Aargau 1863-ik évi jul. 17-én. A kormánytanács nevében: Az országkapitány-elnök (aláírva) dr. Brentano. Az állami jegyző: Ringier.“

Mig azonban a kantonális kormány így retrograd irányban viszi a zsidókérdést — mind távolabb a megoldástól, addig maga a központi szövetségi kormány is kénytelen az ügygyel foglalkozni, és az aargai specialis ultramontanizmussal — hitfeleinek védelmére — szembe állani.

A szövetségi kormány ezt aligha szívesen teszi, mert az ultramontanizmus Helvétiaiban nem csekély erővel rendelkezik még most is, és jobb ügyhez méltó kitarással a végletekig megy oppositójában, s ha másként nem sikerül a zsidóemancipációt megakadályoznia, még a szövetségi alkotmányt is kész feláldozni inkább, semhogy e részben engedjen.

De mig ez alkotmány fenáll, a szövetségi kormány s kénytelen vele!

Mert ezen alkotmány szerint, ha mindjárt a szövetségi kormánynak nincs is jogában, hogy valakit valamely egyes kanton polgárjogával felruházzon, de másrészt kötelességében áll örködni a felett, hogy azon jogok, melyek minden svájci honpolgárt minden kantonban, még ha ebben polgárjoggal nem bír is, megilletnek, minden kantonális kormány által tiszteletben tartassanak.

Az aargai izraeliták pedig nem külföldi telepítvényesek, ők több mint 200 év óta laknak ezen kantonban és semminemű idegen állammal honossági kapcsolatban nem állanak. Ők tehát svajciak, s mint ilyenek bírnak politikai és polgárjogokkal, melyeket a kantonális kormány fölük meg nem tagadhat, még ha az aargai polgári és honossági jogot megtagadná is tőlük.

Mint a „Köln, Ztg.“ értesül, a szövetségi kormány javaslata, melyet ez legközelebb a szövetségi tanács elé lesz terjesztendő, oda szól, miszerint „a szövetségi kormány felhivatik, hogy a szövetségi gyűlés 1856. sept. 24. kelt határozatához képest az 1863. június 27-iki aargai törvény foganatosítását, a mennyiben ez ama határozattal ellenkezne, beszüntesse, és a felett örködjék, hogy az aargai kanton az ott lakó svajci izraelitáktól a politikai jogok gyakorlatát szövetségi és kantonális ügyekben többé meg ne vonja.“

Ugyan e levelező azon véleményt is nyilvánítja, hogy az aargai kantonnak a szövetségi alkotmánnyal való ezen összeütközése könnyen vezethetne a zsidókérdésnek nem csak Aargauban, hanem az egész szövetségbeni megoldására.

Vederemo!

TÁRCA.

Pénteki levelek.

VIII.

Pest, augstus hóban.

Tehát rakja le szép csöndesen tollát, tisztelt szerkesztő ur! Keljen föl íróasztala mellől, és öltön szoknyát, pörgesse az orsót vagy forgassa a főzökanalat, — ami pedig a napi eseményeket, az idő kérdéseit illeti, mint pl. a zsidó ügyet az erdélyi tartománygyűlésen, avagy a magyar nyelv oktatását a helybeli izr. tanítóképzésben, vagy pedig az olasz izr. hitközségek Ferrarában tartott congressusának végzeményeiből folyó s ránk nézve is nagy és soknemű tanulságot magukban rejtő eredmények részletes fejtegetéseit, sat. sat. azt tessék mind kedves élte párjának a gondviselésére bízni. (Nota bene, ha van ilyen!)

Mert bizony meg fordult a világ járása. Ami azelőtt fendicselkedett, azt most alább került, s a mi ennek előtte csak másodrangú szerepet játszott, most főtenyezővé nőtte ki magát. Kiszorítottunk helyünkéből, édes szerk. ur! melyet oly rég időtől fogva bírnunk, lassankint, észrevétlenül, csakugy egyszerre pottyantunk ki belőle, mint quondam Otto király ő felsége Görögország trónjából — azt se tudjuk hogyan? vagy miképen? —

És tudja-e szerk. ur, hogy kik voltak a roppant hőstettnek az elkövetői?

Hát senki más, mint — a nők! —

A szerk. ur ismét úgy néz rám, mintha megint valami hóbortot mondtam volna. Pedig én nem tehetek róla, mert a dolog szóról szóra úgy van, mint a hogy mondám. Vagy ön még tovább is kételkedik?

Elmondom tehát körülményesebben. Azt igen jól fogja tudni t. szerk. ur, hogy Izraelnek élete folytonos küzdelmek láncolatát képezi, valamint azt is, hogy e küzdelmekben mindenkor csak a férfisarjadék vett részt amint ez így rendjén is van! — A férfiak állottak szembe a fenyegető fürgeteggel, a zajló viharokkal, a lányok és asszonyoknak pedig otthon volt a helyük. — Most a harc zaja nálunk egy kissé lecsendesült. Az emancipationak dörgegelmes ágyúütegei szünetelnek: az örök igazság, természetjog, emberi méltóság, szabadság, méltányosság, felvilágosodás, sat. vértezett czredeinek, az önkény, zsarnokság, elnyomás. türelmetlenség, rajongás, előítélet, elfogultság sat. vad legiói ellen folytatott szakadatlan sortüze elhallgatott; ámde azért a háboruszkodás mindazonáltal folyton foly, csak hogy a tusa más tere vitte-tett által, de ahol azonképen lövöldöznek, azt állítják ugyan hogy „fűzérkéket“ pedig sajátlag véve, szende, ártatlan bakocskákat!

A mai nap szerinti küzdelmek harekiáltása pedig:

A bál! a tánc!

Már csak be fogja látni, t. szerk. ur, hogy a hol ily kérdések

tolulnak előtérbe, ott nekünk férfiaknak hátrább kell állanunk; s bouyodalnak megoldására nem mi vagyunk az illetékesek, itt csakis a nők et illeti a szó, ily körülmények közt ő nekik kell az első sorban állniuk, a mivelhogy ez így is van, lévén már 2 álló hét óta — mennyiben t. i. bennünket illet! — nem másról szó, mint: Keletnek búvőszemű tündérei — „Saáron illatos rózsái“ — „Zion bájtelileányairól“ sat. sat. rólunk, régi edzett bajnokokról pedig egy árva szóval sem tétetik említés! —

Ugy hiszem, ez már elég bizonyosság az elébb mondottakra nézve. Tessék tehátakként cselekedni, szerk. ur! mint e levél elején mondtam; részemről is tökéletesen felfogtam a kötelesség parancsszavát, s azért teljes resignatioval leteszem tollamat, s átengedem azt ön nőmunkatársainak! . . .

Nincs?!

Ez kár! Fölöttén szerettem volna, ha szépeink önön maguk adnának vala kifejezést azon harag és nehezletésnek, mely ezen leginkább ő ellenök intézett lövöldözések folytán pici szívökben fellobbadozott, hogyha maguk esetelték volna azon bűt, fájdalmat és szomorúságot, mely kebleiket hasgatta, hallatára azon rémhírnek, hogy a lövöldei „Kränzchenekből“ ki vannak zárva. És mintán e kívánságról még mostanig sem tudtam lemondani, ennél fogva bátorkodom a szerk. ur engedelmével felszólítani e lapok szépszemű olvasóit, miszerint e veszteség fölötti bánatukat, egyenkint vagy in corpore, e rovatban sajátkezűleg keseregjék el, hogy ezáltal butelt szivecskéi valamivel megkönnyebbüljön! —

Addig pedig folytatom levelezői tisztelemet.

A lövöldei nagy horderejű eseményről nincs többé mit szólnom. Az már e lapokban csakugyan hatalmasan levezércikkeltetett. Számomra nem marad tehát más egyéb hátra, mint a nagy catastrophának utóhangjait registrálni.

Az egész történetből tehát egy szó sem igaz! Így hirdetik legalább nagy méltatlankodással az illető loyális rendezők, vitatják erősen, hogy az ő „Kränzchenekke“ minden emberséges ember belejuthat, hogy ez esupa gonosz rágalom, mintha az izraelitákat azokból kizárnák, sőt erősítik, miként többigen derék izraelita polgártárst tagul is bírnak, a mit csak becsületöknek tartanak“ stb. stb. Az mind igen szép és derék, jegyzi meg erre egy helybeli lap, csak :zt nem tudja magának megmagyarázni e lap skepticus tárcáirója, „valljon miért kerültek Zion bájós lányai oly konok állhatatossággal e Kränzcheneket,“ holott pedig másutt mindenütt bőségesen szoktak osztozkodni a Terpsychore nyújtotta élvezetekben?

E kérdés engem is gondolkodóba ejtett Töprenkedtem, vizsgálgattam, észlelődttem, fontolgattam — mind hiába! Törtemeszemmet, megfeszítém minden lelki tehetségemet, kiaknáztam minden pszichologiai tudományomat — — hasztalan! A rejtély még folyvást ködbe borultan lebegett előttem! — Csak nagy későre jutott eszembe, hogy én jelenleg oly téren mozgok tulajdonképen, hol a theoreticus megfejtéseknek helyök ninesen, lévén a tánc kérdése olyatén természetű, melyet csakis practice lehet legsikeresebben megoldani.

Nyomozásaimat tehát ez irányban kellett folytatnom. Ámde ez csak azon esetben lett volna lehetséges, ha szemlélődéseimet közvetlenül az illető hely színén teszem, hogy ha magánál a kutforrásnál nyomozom azon titkos okait, melyek a tudva levő s tán ösztönszerű iszonyodásnak alapul szolgálnak, — az az, ha ensemélyemben megyek el a „tilosba.“

De miként juthatni oda? Hátha . . . hátha . . . Hiszen a csodák kora még nem járt le egészen. . . . Hátha közeledtemkor dacára minden biztatásnak azon csoda történnék meg rajtam, hogy az áhitozott paradicsom valami phoenomenként tova lebben előlem, — vagy valamiképen én lebbentetnék tova ő előle, — a

mi optikai szempontból véve, tulajdonképen egyre megy ki, — mi lesz aztán? Ez tán egy kissé kellemetlenül esnék! Kellett tehát más módról gondoskodnom, száz még ezer terv fordult meg agyamban, de mindannyit, mint haszravehetlent, ismét el kellett vetnem. Végre abban állapotam meg, hogy láttatlan szellemként fogok megjelenni; ez igen kényelmes mód s minden netán beállható kellemetlenségektől biztosan megóv. Kivitele sem oly nagyon nehéz. Nem kellett más egyebet tennem, mint csak a szellemek nagymesteréhez, a budai népszínház bűvész igazgatójához folyamodnom, s tőle a „hipp! hopp! ott legyek, a hol akarok!“-féle ismeretes garabonciás mesterséget megtanulnom; — Smár is Budának irányzám lépteimet, már is fényes eredménynyel kecsegtetém magamat, midőn egy újabb gondolat utamban ismét megállított.

Gondolkozáim magamban: Hátha ez is meg lesz? Ha bele is juthatok e gondosan őrzött mysteriumba, s a kutatott rejtély nyomára akadnom sikerült is, mi lesz majd aztán? Hiszen akkor báli tudositást kellend majd írnom, akkor belőlem, a „pénteki levelek“ igénytelen irájához egyszerre ábrázoló és áradózó báli referens válnék. . . Uram bocsáj! Hát hiszen. . .

No de minek is többet szólni? Be fogja látni a szerk. ur a nélkül is, hogy ez nem lehet, hogy ez merő lehetlenség! — hogy ha akarnék is, hogy akkor sem irhatnék ilyest, — mert hát nem lehet, — punctum! — — Hanem azt az egyet még is tehetem, hogy valaminth felembb, úgy most is szép olvasónőimhez forduljak, felsólitvám őket, miként ezen jelenleg általam meg nem fejthető kérdésre is ők maguk küldjék be a feleletet, — a mit ezennel tünnepélyesen teszek is! . . .

Különböben pedig még egy másik újdonságnak is jött em nyomába, melynek főlemlítése nem lesz talán minden érdek nélküli. Ez hasonlag egy „Kränzchen“ alakjában áll elő, mely az előbbinek mintegy antagonistája akarna lenni. Ráchel néhány hőslékű sarjadéka ugyanis, felindulva az utóbb tapasztalt sérveken és szenvedett rövidségen, boszut és megtorlás esküvének. S alig hogy a lelkesítő szó elhangzott, azonnal körülök sereglének Já-kob tüzvéri ivadékai, s hódolati esküt tőnek mindhalálíg. S azóta hetenkint minden csütörtöki estén foly a küzdelem a pávaszigeten. Magam is részt vettem egyikökben, s lelkemre mondhatom, hogy teljes erőmből segitettem népem hőkeblű leányainak a boszu édes munkáját véghezvinni — véget hosszát nem érő csárdásokban, a végtelenségig nyuló francia-négyesekben, s kifogyhatlan jó kedvben, melyek ernyedetlenül eltartának vala kivilágos kivirradtig. —

Ámde azért ne tessék gondolni, mintha egyedül csak a főváros lett volna színhelye a mi szépeink győzelmének, mert ők egyszersmind a fűrdői reunióknak is korlátlan királynéi. Hogy pedig e tény a mitsem sejtő világnak tudomására jusson, arról gondoskodott a „lovagias“ „Pesti Napló!“ E lap balatonfüredi tárcáirója merőben el van ragadtatva általuk, s csakis ez extasiának tulajdonítható, hogy olynemű ömlengésekben áradozik, melyek valószínűleg valami 100 éves, Tatár Péter-főle kalendárium csatornáján keresztül esőppentek papirusára. Az extaticus tárcáiróval tehát szűkségtelen szóba elegyedünk; hanem hogy a „P. N.“ körültekintő és aesthetikai képzettségű szerkesztője meg tudta engedni, hogy az ő kedves munkatársának országosan magasztalt lángelméje a „poros krinolinok“ vizsgálatában emészsze fel magát, ez kissé más kérdés, s mely csak azon kegyes elnézésben lehetné megfejtését, melylyel az említett szerkesztő ur az ifju lángészek iránt viseltetni szokott, s ez elnézésből magyarázhatni az is, hogy a becsületes Kidron patakjából Khodrint faragni engedett!

Szemle az osztrák gyógyfürdők körül.

Vöslau, aug. 16.

A fürdőidény alatt nem ritkán a legtarkább hírek szállongnak a magyarországi gyógyhelyekről — a zsidógyűlöletre vonatkozólag. E hírek a Lajthán tundra is átterjednek a civilisált Németország felé s ott a magyar miveltség és polgárosodás fokmérőiként tekintenek. Ámde lássuk, mint állanak a dolgok a Lajthán inneui gyógyhelyeken? Nem egy érdekes és igaz történetet tudnék önnek elmondani hittestvéreink sorsáról, kik e civilisált fürdőhelyeken keresik egészségük helyreállítását, — mesélhetnék önnek azon irigységről, melylyel a sétányon járdogáló s teljes pompában diszló zsidó hölgyek tekintenek, — nem különben ezek kirekesztése vagy legalább távoltartásáról a közös mulatságból. . . De ezekről jelenleg nem szólok, mert jelen utazásom alatt tapasztaltam, mikép a külön fürdőhelyeken tartozkodó izraelita vendégek bőségesen tudnak maguknak kárpótlást szerezni azért, ha netán a fénys körökből kizáratnak, úgy hogy csak szánó mosolylyal tekintenek alá a magas uraságokra.

Két esetről azonban, melyek különösen feltűntek, s ennél fogva az illető fürdőhelyeken általános sensatiót gerjesztettek, kell említést tennem. Az egyiknek színhelye Rohics, a másiké Vöslau.

Julius hó utosó napjaiban történt, hogy a fürdővendégek tiszteletére multság rendeztetett. Már a délutáni órákban a vendégek az e célra földiszitett vendéglőben előre jelöltették ki maguknak a helyeket. Hitsorsosink szintén részt vettek e multságban, s hogy minden bekövetkezhető kellemetlenségnek elejét vegyék, maguk közt maradni szándékoztak, mi végből szintén külön helyet jelöltettek ki maguknak. Este, midőn a vendégek nagy számmal már egybegyűlve voltak, meglepetéssel vettek itt olyan vendégeket is észre, kik, miután egy bizonyos hitfelekezethez tartoznak, nem szívesen láttatnak a salonokban, s nem egy nagy ur nem tudott élvezetet találni a multságban, hahogy frakkja esetleg egy zsidóéhoz surlódott, vagy éppen táncban kimerült teste azonnal széket nem talált, mert a zsidók is birnak ülés sel, habár szavazatuk nincs is. Egy ilyen malcontent nem fojthatta többé vissza megszorult szívébe boszuságát, s kénytetve találta magát annak szabad kifolyást engedni. Ezen tisztelt ur, kit nem akarunk nevén szólítani, több férfi és asszonyosság alkotta körből kilépve, állítólag mintha széket keresne, eléggé ügyetlenül egyenesen a zsidók által birtasztalnak tart, s a nélkül, hogy valamit szóló volna, otromba módon felkap egy éppen gazdátlanul lett széket. Erre az izraeliták egyike figyelmezteti, hogy e szék az ő nevéé, ki csak az imént távozott s azonnal visszatér, — s hogy éppen nem illedelmes dolog ily módon közlelni egy idegen asztalhoz. — A finom ur neki keseredve zsidó ellenfelét „kamasz“ névvel illeti, s egyuttal mindannyi zsidóra önté ki epéjének mérges voltát, kiknek saját kifejezése szerint, „mindenütt ott kell lenniök.“ E közben visszatért az elrablott szék szép birtokosnője, de még ő neki sem sikerült az elorzott tulajdont visszahódítania, hihetőleg mivel a zsidók és zsidónők nem birtokképesek. Erre új zavargás támadt, melyben az izraeliták többnemű sérelmekkel illettettek, minek következtében a természet azonnal odahagyák. Másnap a róhicsi izr. fürdővendégek közt nagy ingerültség uralkodott; elhatázzák, hogy maguknak törvényutján szerzendenek elégtételt. Az első lépés, melyet ez ügyben tettek, a fürdői igazgatósághoz volt intézve; de ez vonakodott jegyzőkönyvet fölvenni. Elmentek tehát az első járásbírószághoz, mely egy biztost küldött ki a tényállás fölvetelére. Az ügy jelenleg még a bíróság kezében van, s kimenetelét általán nagy feszültséggel várják.

A másik eset, mely azonban inkább magánjellemű Vöslauban adta elő magát. Ide ugyanis egy orosz tábornok jött el a fürdők használandó. De miután izraelitákat is látott itten, a fürdéstől lehetőképen tartozkodott. A murawiefianus valószínűleg azt hitte, hogy a hol zsidók vannak, ott számára nem létezik gyógyulás. S csakugyan meg is betegedett, s magához szólítá a fürdő orvosát, ki szintén zsidó, a mit azonban a tábornak ur nem tudott. Egy szép napon a moskovita kérdőre fogja az orvost, hogy miként engedhetik azt meg, hogy itt anynyi zsidó tartozkodjék? Bámulva és boszankodva értésére adá neki az orvos, hogy a beteget, azért mert zsidó, a gyógyvíz használatától eltiltani nem lehet, s egyuttal igen melegen szólt a zsidók mellett: „Ön, orvos ur! úgy védelmezi a zsidókat, mint ha maga is az volna?“ — „Nem csak hogy az vagyok!“ — viszonzá az orvos — „hanem oly állannak vagyok polgára is, melyben a hit különbségét semmi tekintetben sem ismerik!“ Hűldezve e csatlódás az orosz harefi fordult egyet és visszavonult; az orvos azonban nem látogatta őt többé. —

Ha tehát, tisztelt honfitársam és hitrokonom, keresztyén felebarátaid szeretetlenségét zokon vennéd, vigasztalódjál azzal, hogy másutt sincs különben, s hogy a népek még soká fognak érlelődni arra, hogy az „egy enlőség“ hatalomszavát méltóan megérthessék. Egy fürdővendég.

LEVELEZÉSEK.

Pápa, augusztus 16-án 1863.

Tisztelt Szerkesztő ur!

A héten haza érkezett még télen itt tartott jeles szónoklatairól emléktünkben élő dr. Kraus, papjelölt ur. Tudor ur theologiai tanulmányait Boroszlóban végezte és a hallei egyetemet látogatta, hol tavál a doctori címet megkapta. Az idén ismét egy a boroszlói egyetemtől kiirt pályakérdésnek remek kidolgozása által nyerte meg az első pályadíjat. — A fiatal tudor szép jövőnek nézhet elé, mert már is alapos tudományossággal dicsekedhetik. Ezt és szép jellemét tekintetbe véve boldognak mondhatjuk azon községet, mely őt lelki pásztorának nyerendi. Még meg kell jegyezni, hogy a fiatal tudor, mint pápai születéstű, a magyar nyelvet külföldön is tanulmányozta. — Mint halljuk, már is hazánk egyik jelentékeny hitközsége tudor urat egy szónoklatra meghívta, és azon van, hogy az ott nem rég megfűrt rabbi állomást reá ruhazza.

A községi és iskolai ügyek most egészen veszteglenek; mert az előljáráóság legtöbb tagja a fürdőidényt, hol egyik, hol másik fürdőhelyen tölti, és a honmaradtak a rekkenő, fulasztó hőség folytán kerülnek minden fárasszt munkát.

Egyedül a tanító kénytelen ebben e tekintetben kivételt tenni, a mennyiben ő ugyanis éppen a legrettenetesebb melegségben kell, hogy legszorgalmasabb legyen, tudván, hogy ő az augusztus végével bekövetkező vizsgák alkalmával eredményt köteles felmutatni. Valóban igen tödvös volna, valamint a tanítóra, úgy színte a tanulóra nézve is ha oly idő nyujtatnék a színtetelésre, mely sem a tanításra, sem a tanulásra egyáltalában nem alkalmas. Igaz ugyan, hogy a rendesen szeptemberben eső számos ünnepp miatt igen nehéz feladat a dolgon segíteni, mégis szükséges, nem éppen a tanító, hanem még inkább a tanuló egészségére kedvéért, hogy ez ügyben valami történjék. K. M.

Vegyes hírek.

= Az „Izraelita-Magyar-Egylet“ bibliafordítási bizottmánya f. hó 20-a óta folytonosan tanácskozik a tervezett nagyszertű vállalat megindításának módja iránt. A leglényegesebb kérdések felett már is megegyezvén a bizottmányi tagok, várható, hogy a még hátralévő pontok gyors elintézése után, az egész vállalat tervrajza még a jövő hét folyamában fog a kiadó egylet válaszmánya elé terjesztetni, s ez által remélhetőleg a nyilvánosságnak átadatni. Még befejezetlen tárgyalásokról szólnunk indiscretió nélkül nem lehetne, de a bizottmányi munkálatok befejezése után, módunkban lesz — a hivatalos közleményeken kívül — t. olvasóinkat e munkálatok minden érdekes részletével megismertetni, annyival inkább, mert a bizottmány főtisztelendő és t. c. tagjait, mindnyáját lapunk munkatársai közé vagyunk szerencsések számítani. — A bizottmány köztudomás szerint Löw szegedi, Steinhartt aradi és Zipser rohongi főrabbi, ugy Grossmann és Mezei urakból áll, és azon áldozat, melyet a három főrabbi, községeiktől esupán e végből egy hétig való távollétük és fáradalmas utazásuk által hozott, midőn egyrészt a szent ügy nevében az érdemlett elismerés és méltó hála nyilvánítására készlet, másrészt kezességül szolgál arra, hogy a nagy és nehéz vállalat a zsidó hitfelekezethez és a kiadó egyletbe méltó módon, a magasztos bibliai műt, mint a haladó nyelv igényeinek megfelelő tükéletességgel fog sikeríttetni. — A főtisztelendő vendégek itt minden körben kitüntető fogadtatásban részesültek.

— Lapunk 33-ki számában megjelent f. évi aug. 10-éről szóló rohongi levelezésre vonatkozólag, a t. levelező kérdéseknek lehetőképeni megoldása tekintetéből, a „Jew. Chron.“ majdnem minden számában foglalt hirdetést ezennel egész terjedelmében közöljük:

To be had at the Jewish Chronicle Office, price 4. sh. **The Grounds of Christianity examined by comparing the New Testament with the Old** — by **George Bethune English, A. M.** To which is added a review of the „Sermon on the Mount“ etc., by the Rev. Dr. **Zipser**, Chief Rabbi of Stuhlweissenburg, in Hungary.

This remarkable work, the production of one educated for the Church of England, sifts the erivence of Christianity to the very bottom, and clearly establishes the correctness of the Jewish view on the questions at issue between Judaism and Christianity.

— New-Yorkban a zsidók nemcsak mint kereskedők, hanem mint derék katonák is kitüntetik magukat. A esatateren tizenegy zsidó tiszt emeltetett magasabb rangra.

— Münchenben következő ministerialis rendelet bocsátott közre: Már régóta tétetett azon tapasztalat, hogy különböző országrészekben létező izraelita hitközségek, részint egyes családok és egyes zsidók gyakori kivándorlásai és költözködései, részint egyéb okok következtében soknemű változásoknak vannak alávetve és ezáltal nem ritkán fennállásuk és intézményeik lényeges csorbulást szenvednek. Hogy az ebből származó hátrányok elháríttassanak és hogy minden zsidó államlakos számára cultusának és vallásos szertartásainak gyakorlása az állam hatalom által elismert alapon biztosíttassék, az alulírt királyi államminiszterium arra érzi magát indíttatva, hogy a kormányt, a belső kamrát, azon szempontokra és elvekre figyelmeztesse, melyek az említett viszonyokkal szemben az állam főfelügyeleti jogának gyakorlatba vételénél és viszonylag a második alkotmány melléklet 24. és 38-dik §§-ainak alkalmazásánál érvényre juttatandók. Már az 1813. június 15-i az izraelita hitfelekezet viszonyairól szóló edictum végrehajtása miatt kibocsátott rendeletek (1813. dec. 6. 3-dik sz. és 1824. aug. 29. 1. és 3. sz.) kimondották, hogy az edictum 24 dik szakasza izraelita helyi hit-

községek fennállásának és alakulásának nem áll ellent, ha csak a községek bizonyos rabbinus alatt központosulnak. E mellett szem előtt tartandók, és a mi az egyes községek fennállását és intézményeit illeti, a következő alapelvek lesznek irányadók:

1-ször. Az izraelita valláshivek azon egyesülései, melyek eddig a cultus közös gyakorlására és költségeinek viselésére alakultak, jövőben is mint izraelita hitközségek fenálljanak mindaddig, míg a cultusszükségeik fedezésére szolgáló eszközöket előteremthetik és a községben létező, vallásilag önálló férfi tagok száma a tiznél nem kevesebb. Ha e feltételek valamely helység izraelita lakosainak egyesülésében föl nem találhatók, ugy az, az érdekeltek meghallgatása után egy másik, ha lehet ugyanazon rabbinatusi kerülethez tartozó és egy óránynál nagyobb távolságban nem fekvő izraelita gyűlékezettel egy izraelita hitközséggé egyesítendő.

2-szor. Minden izraelita család, valamint minden egyes zsidó is azon izraelita hitközséghez kell, hogy tartozzék, hol rendes lakohelye van.

3-szor. A jövedelmek kezelésére, valamint a cultust illető belső intézmények ellátására és felszerelésére, minden hitközségben létezik előljáróság, nagyobb községekben ezenkívül a községnek megfelelő képviselő, melynek tagjai bizonyos időre valamennyi önálló községi tagok választása által határozatnak meg. Az előljáróság és a községi képviselői tagok száma, azok megválasztatásának modalitásai, valamint a községtesthez való viszonyuk felett határoz a szokás, vagy a hol ilyenek léteznek, a hitközségi statutumok.

4-szer. A cultusra vonatkozó belső intézmények az egyes hitközségekben, és pedig a mennyiben az istentiszteletet illetik, a fennálló és jóváhagyott zsinagógai rendtartások értelmében első sorban az előljáróság és hitközségi tagok egyesülése mellett, az állandó kerületi rabbinatus felügyeletére bíztnak. Azonban szem előtt tartandó, hogy jól szervezett intézmények a rabbinus vagy a községi tagok egy harmadrészenek ellenkezése mellett meg nem változtathatók. Minden esetben és a községi tagok többségének ellenmondásától függetlenül kell, hogy minden izr. hitközségben a céljának és hivatása méltóságának megfelelő zsinagógán és ennek berendezésén, mint törvénytekereseken sat. kívül, még a) vallásiskoláról, b) szabályszerű ritualis fűrdő, c) kellőleg elkészített hus, d) szertartás szerinti temetkezésről is legyen gondoskodva.

5-ször. A vallásoktatás az összes cultusintézmények és a községek cultusszolgái a kerületi rabbinus felügyelete alatt álljanak. A rabbi e tekintetben nevezetszerint köteles az iskola-köteles ifjuság vallásoktatásának köz- és szombatnapokon megoszthatlan gondoskodását szentelni és e célra a helyi viszonyokhoz képest a vallásos oktatást vagy maga kezelje, vagy annak az egyes községekben alkalmazott vallástanítók általi nyújtására különös figyelemmel felügyeljen; ő továbbá köteles a vallásos intézmények és alapítványok fenntartásáról a községekben gondoskodni, a fennálló temetkezési rendtartások felett örködni, és a temetkezési ünnepeylt személyesen vagy alkalmas helyettes által rendezni. A rabbinus kerületében vizárálag van jogosítva a cultusszolgák approbatiójára és autorisatiójára, az izraelita ifjuságnak ott, a hol ez szokásban van, confirmálására, az esketések fogantatására a házasságok felbontására és a sógorsági nász alul (chalice) felmentése. Az általános, vallásos köteleket feltételező felügyeleti jogra nézve, a rabbinus mint a Mózes vallásának alapelvei szerint hivatott auctoritás, a második alkotmányedictum 39. és 41-dik szakaszaiban megállapított jogainak gyakorlásában, a mennyiben ezek a zsidó vallásfelekezet alapelveivel összeegyeztethetők, nem háborgattathat. Az itt elősorolt elvek azon esetben is alkalmazandók, ha az 1861. november 10-diki országgyűlési végzemény 3-ik fejezete 15-dik szakasza határozatainak következtében, oly helyeken és kerületekben, hol eddig izraeliták állandóan meg nem telepedtek, izraelita hitközségek volnaak alakítandók. (N.)

— A tavali hitközségi közigazgatás idejében, a hitközségi pénztárból 300, a chebra kadisá-éból pedig 200, összesen 500 frt utalványoztatott a dunai árvíz által károsultak javára. — Figyelmeztetjük erre, — ha már csakugyan figyelmeztetésre van szükség — a jelenlegi hitközségi elöljáróságot, mert az országos inség jelenleg még sokkal nagyobb, mint volt a tavali árvíz alkalmával, és a jótékonyág őseinktől öröklött zsidó erény!

— Néhai Newman C. L. amerikai alezredes. A jelen amerikai polgárháboruban már számos zsidó tiszt lelte halálát a haremezön, de egyiküknek veszte sem költött oly általános részvétet, mint Newman alezredes, kiről lapunk 32-dik számában megemlékeztünk. Junius 10-én zsidó szertartás szerint s katonai diszszel Brooklinban (N.-York) temettetett el. 1839-diki július 26-án született, f. é. május hó 3-án megsebesült s jun. 10-én 24 éves korában meghalt Washingtonban. — Newman alezredes nagyhírű ügyvéd volt, kettős író, s minden nyilvános hivatal iránt kiváló tehetségekkel megáldva. Ha meggyógyult volna a számára már kijelölt dandár-tábornoki rangot érendette el. — Egy brooklyni lap a temetési ünnepély alkalmából következőleg emlékezik meg róla: „Newmann alezredes temetése, ki életét a haza oltárán áldozta föl, szerdán délután illő tünnepélyességgel ment végbe. Ő utolsója volt azon fiatal ügyvédi trifoliumnak, kik New-Yorkban közösen nyitott irodájukat elhagyák, hogy a haza első meghívására mint önkénytesek a hare-térre siessenek... ma már mindhárman csöndes sirban nyugszanak!... N. alezredes a potomaki sereghez tartozott, s 31-dik számú ezredével mindig ott volt a leghevesebb harcok közepett Bul-Runtól kezdve Frederiksburg utolsó megrohanásáig, — s épen ezen csatában a Mary halmok szuronynyali megvételekor kifejlett iszonyu mérsárlás alkalmával kapta azon sebet, mely halálát okozta. Alaposan ismerte a német és francia irodalmat, főleg ezek költészeti részét. A „Leader“, „Standard“ s más lapok többnemű dolgozatokat hoztak termékeny tollából, majd német és francia költemények utánczását, majd pedig rajzokat s elbeszéléseket. A politikai életben is dicséretesen kitűnt. 1860-ban a sarasógai „Young Men's Convention“-nak egyik legfőbb nevezett javaslattevője volt; ugy szintén a Syracuseban tartott democrata gyűlékezethez küldöttje volt. Az élet minden működése körében ugyanazon merész, határozott, buzgó és bátor szellemnek mutatkozott, mint a minővel a Mary halmok halálos megrohanásánál elesett.

— Uj zsinagóga szenteltetett fel f. hóban Doverben, Dr. Adler, londoni főrabbi által. Az igen alkalmas építőhely átengedése az angol öt tengeri kikötő parancsnokának (Lord Palmerstonnak) valamint a doveri kikötő biztosainak köszönhető. Ez alkalommal diszebed tartatott, melyben a londoni főrabbi, lord Palmerstonra, s a kikötő biztosaira toastok mondattak.

— A new-yorki cooperi intézetben f. hó 9-én lengyel-izraeliták meetinget tartottak, Lengyelországban hareoló testvéreik támogatása végett. Dr. Markiewicz előlülése mellett állandó bizottmány alakult s a következő határozat egyhangulag elfogadtatott:

„Ünnepélyesen köteleységünknek valljuk, hogy lengyelországi testvéreinket, kik a többi lengyel hazafiakkal egyetemben függetlenségért harcolnak, gyámolitanunk kell, s ezért elhatároztuk, hogy ezen bizottmány az egyesült államokban lakozó valamennyi izr. vallású lengyel polgárt felszólítand, miszerint általános támogatásuk által, lengyelországi testvéreiknek hazájuk felszabadításában segítségükre legyenek!“ —

— Olvasóink emlékezni fognak még a hollandi alsóház

azon eljárására, mely szerint a Svájccal kötendő kereskedelmi szerződés a zsidókat megszorító clausula miatt, elvetetett. Ennek folytán Bischoffsheim, párisi tőkepénzes jelentékeny pénzüsszeget küldött az amsterdami polgármesterhez, oly rendeltetéssel, hogy azt jótékony célokra, minden valláskülönbség nélkül, fordítsa. —

— Junius 24-én osztotta ki a Lord Mayor a díjakat a londoni városi iskolában. Dr. Mortimer, főtanító, mint az intézetnek különös becsületére való azon körülményt említi fel az ez alkalommal tartott beszédében, mely szerint ez iskolának sikerült a vallási véleménykülönbségeket kiegyenlíteni, s így e nehéz problémát, mely a nevelés egyik főakadályának tekintendő, gyakorlatilag megoldani, — s hogy ez az első nyilvános iskola, melyben zsidó tanuló is tiszteletben részesült. A jutalmazottak közt volt néhány zsidó gyermek is.

— Julius 23-án ment végbe a bellanei szabad iskolában a jutalmak kiosztása. Ez minden évnek ezen napján történik, mint mely napon Rothschild, mint első zsidó, székét a parlamentben elfoglalta. 1600 fiu és leány volt jelen. A vendégek közt látui lehetett Rothschild bárónét is, Alderman Salamon nejét; Rothschild Antony báró elnökölt. Két 5—5 fontnyi jutalom a héber nyelvbéli jó haladásnak volt szánva. Egy leány a Montefiore Mózés által boldogult nejének emlékéül alapított díjat nyerte el. Többen szónokoltak. Egyikük kiemelte, hogy ez iskola nagy részt a Rothschild család műve. Több zsoltár s a nemzeti dal eléneklése után a látogatók a gyűlésterembe szólítottak, hol frissítővel bőven elláttattak. A gyermekek mindegyike egyegy kalácsot kapott. —

(Jew. Chron.)

Házassági összekelések Pesten.

Augustus 25-én a templomban: Schweiger Adolf ur, Stern Rozalia hajadonnal.

Pályázat.

Az aradi izraelita főelemi, alreál- és leánytanintézetben az 186³/₄-iki tanodai év kezdetével egy reál-tanítói állomás töltendő be, melyre 800 o. é. ft. évi fizetés van egybekapcsolva.

Kik ezen állomásért pályázni akarnak, tartoznak az elnyert s általán előirt képesítésre, a héber nyelv tudására, eddigi sikeres alkalmaztatásukra a tanítói téren, valamint a feddhetlen erkölcsi és vallási életmódra vonatkozó hiteles bizonyítványokkal és kimutatásokkal ellátott folyamodásaikat, melyben az életkor és állapot (valljon nőtlenek vagy nősek-e, az utóbbi esetben gyermekeik száma is) előadandó, legfőlegb folyó évi augusztus 25-ig alulirt községhez bérmentve küldeni. Azok, kik a magyar nyelvet is annyira birják, hogy néhány tantárgyat azon előadhatnak, a különben megfelelő tulajdonságok mellett előnyben részesülnek.

A nevezett tanintézetnél való alkalmaztatások rendszeren 3 évi próbaidőre történnek; ezen időköz lefolyása után a bebizonyított képesség és hivatási hűség mellett történik meg a végleges alkalmazás.

Arad, augusztus hóban 1863.

**Az aradi izr. hitközség
előjárósága.**

(3—3)